
Nultý ročník, C-Ž-vák a kritické myšlení v rozhovoru s Jitkou Štěpánkovou

Nultý ročník, C-Ž-vák a kritické myšlení v rozhovoru s Jitkou Štěpánkovou

My, kteří jsme, jak se říká, ze staré školy, některým dnešním věcem moc nerozumíme. Možná je to proto, že pojmům, které máme zažitě, dala nová doba jiný obsah a my si toho nevšimli. Nultý ročník, který vypisují vysoké školy pro nepřijaté uchazeče, měl tehdy, kdysi, tenkrát, jiný statut a jiný smysl než dnes. Doufám proto, že mi Mgr. Jitka Štěpánková, vedoucí studijního oddělení Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy, velkoryse odpustí to šmrdchání pojmů s úplně jinými nultými ročníky, než vlastně dneska jsou.

Na webových stránkách Fakulty humanitních studií UK jsou vypsány termíny zápisu pro nepřijaté uchazeče do programu První šance. Teď jsem ale zapochybovala, protože tady na nástěnce máte program nazvaný Druhá šance. Tak si myslím, že pro nepřijaté studenty je to vlastně už „druhá šance,“ protože tou „první“ byly jejich neúspěšné přijímačky v řádném termínu. Nebo se mýlím? Takže jak to je?

Možná je zavádějící, že to je nazváno První šance, leč je to první „studijní šance.“ Program Druhá šance je pro naše řádné studenty, kteří dostali první studijní šanci, ale v rámci studia se jim něco nepovedlo, takže pro ně je pak „druhá šance“ přímo při studiu. Těm, kterým se nepovedl začátek, první krok, tedy přijímací zkoušky, těm dáme jakoby „první šanci“ si studium nějak ozkoušet a zjistit, jestli obor, do kterého se hlásí, jim vyhovuje.

*Mgr. Jitka Štěpánková, FHS
UK*

Aha, takže to jsou dva různé programy?

Ano, na fakultě máme asi sedm různých programů Celoživotního vzdělávání, leč pouze dva z nich se jmenují „šance.“

Takže teď už v tom mám pořádek, děkuji za objasnění. Jaké jsou tedy podrobnosti programu První šance?

Program První šance je určen pro neúspěšné uchazeče o studium na Fakultě humanitních studií UK a to pouze pro bakalářské studium; v tuto chvíli v akademickém roce 2010/2011 zcela kopíruje 1. ročník řádného bakalářského studia, do kterého se ti posluchači nedostali. Je přístupný pro uchazeče, kteří se hlásili do prezenční i do kombinované formy studia, a není ovlivněn tím, jakého výsledku při přijímacím řízení dosáhli, jestli se úplně nepovedlo nebo byli těsně, jak se říká, „pod čarou,“ a zároveň nemá vliv, jestli podali žádost o přezkum přijímacího řízení. Pro nás je to neúspěšný uchazeč a víc neřešíme, jak při přijímací zkoušce prokázal či neprokával své schopnosti.

Co je cílem tohoto programu?

Cílem programu je těmto neúspěšným uchazečům nabídnout, aby si studium zkusili, ačkoliv se do něj nedostali. Vlastně to znamená neztrácet zbytečně další rok čekáním na další přijímací zkoušky, na to, aby začínali o rok později. Zaplatí, vyzkouší si rok studia a když zjistí, že to je to, co ve studiu hledali, a když další rok udělají přijímací zkoušky a budou přijati, veškeré atestace, které v rámci tohoto programu udělají za 1 nebo za 2 nebo za zápočet, který není klasifikován, jim budou do řádného studia uznány. Takže ve chvíli, kdy splní celý rok programu za 1 nebo za 2, tak, čistě teoreticky, po přijetí mohou studovat během dvou let, protože mohou rovnou začít studovat povinnosti druhého ročníku.

Jak je vypracována struktura ročního programu První šance? Tak, aby podporovala celkové zlepšení všeobecných znalostí nebo je směřována k tomu, aby jeho účastníci úspěšně složili přijímací zkoušky do řádného studia, tedy aby byla co největší šance, že skutečně budou přijati? To jsou dvě různé věci...

Ano, to jsou dvě různé věci. Na přípravu uchazeče na úspěšné složení přijímacího řízení máme jiný program celoživotního vzdělávání nazvaný Příprava na přijímací zkoušku, kde se pracuje pouze s texty; uchazeči dělají své překlady doma a nám je posílají k hodnocení. Je celkově distanční, neprobíhá žádná prezenční výuka a všechno se děje prostřednictvím programu MOODLE. Uchazeči zde odevzdávají svoje referáty nebo pokusy o překlady, ty se zde opraví a potom se jim do stejného prostředí napíše hodnocení. V tom jsou uvedeny konkrétní chyby daného překladu a rady, na co si dávat při překládání pozor. Posluchači tak také poznají, co se vlastně v překladu hodnotí, protože mnohdy uchazeči překládají velmi volně až interpretačně, někdy naopak velmi strojeně až otrocky, takže ve chvíli, kdy chcete pracovat s textem, takový překlad je vám k ničemu. Zde se tedy učí dovednost práce s textem a překladu, která se ale v rámci studia učí už jen ve výběrových kurzech. To ale nemá s programem celoživotního vzdělávání První šance vůbec nic společného. První šance opravdu jen poskytuje možnost ozkoušet si celý 1. ročník, tedy to, co by je čekalo v případě, že by k nám byli přijati.

Takže návaznost programu První šance je pouze směrem k budoucímu studiu - v případě, že splní předepsaný počet kreditů v odpovídající stupnici hodnocení a budou přijati, pokračují rovnou ve druhém ročníku a neztratí rok. Návaznost k předchozímu přijímacímu řízení není opravdu žádná?

Absolvování První šance není nijak provázáno s tím, jestli v případě, že všechny povinnosti programu dobře splní, budou přijati nebo zvýhodněni u přijímacích zkoušek. Návaznost na přijímací řízení může být pouze ve volitelných kurzech, kdy jim poradíme, že třeba problém, proč konkrétní uchazeč nebyl přijat, byl v určité neznalosti ať už cizího nebo i českého jazyka anebo v neznalosti práce s odborným textem, a doporučíme mu, že si může třeba v rámci volitelných kurzů zapsat práci s textem, práci v překladových seminářích, interpretační kurzy a další předměty, aby si tuto dovednost zlepšil. Ale povinná struktura kurzu k tomuto neodkazuje. Povinné jsou dvě zkoušky z jazyka (z angličtiny, němčiny nebo francouzštiny), podle toho, jak si posluchač vybere, ale ty nijak neodkazují k tomu, co se pak testuje u přijímacích zkoušek.

První šance má vlastně studenta dovést k nástupu do 2. ročníku bakalářského studia. Co když ale oněch 50 kreditů nezíská? A navíc je to smluvní vztah; za 14 000,- Kč, které tento dvousemestrální kurz stojí, má student nárok na dobrou přípravu. A když neuspěje u přijímacích zkoušek? Škola, tedy Fakulta humanitních studií, by asi měla ručit za to, že zlepší jeho znalosti tak, aby měl co nejlepší šanci uspět. Může se pak student bránit? „... já jsem investoval peníze, byl jsem vaším posluchačem, a tímto způsobem jste mi ne-garantovali úspěšnost přijetí na fakultu...“, kterou po absolvování určitě očekává.

Ani v distančním přípravném programu na přijímačky ani v První šanci negarantujeme přijetí. Přijetí vždycky závisí na výkonu uchazeče u přijímacích zkoušek, jestli zrovna má či nemá den a jak má vycvičenou dovednost práce s textem v cizím jazyce. Takže ačkoli říkáme, že program je splněn, pokud má 50 kreditů a pokud splní všechny kurzy, které jsou v jeho struktuře pevně dané, tak ve chvíli, kdy se stane, že neudělá jednu dvě tři zkoušky, nebo se mu některá nepovede na jedničku a dvojku, která je uznatelná, nemá to žádný vliv buď na uznání povinností po přijetí a zároveň to nemá žádný vliv na přijímací, případně ani na odvolací řízení. Stejně jako například pokud člověk studuje u nás a studium ukončí a poté k nám znovu hlásí a nedostane se ať už o bod, o dva, o pět, tak jeho předchozí studium vůbec nemá vliv na rozhodnutí o přijetí v rámci přezkumu. U přijímacího řízení opravdu hodnotíme pouze výsledek u zkoušky a ten je buď pozitivní nebo negativní podle toho, kolik uchazečů se přihlásí a jak dobře zkouška pro něj dopadne. Co si udělá v rámci programů celoživotního vzdělávání, je pro něj jeho soukromý přípravný nebo zájmový kurz - chce si něco vyzkoušet nebo rozšířit nějaké znalosti. My mu tu možnost poskytneme, ale nezaručujeme, že od nás pak odejde s tím, že tu dovednost má.

Řekla jste, že smlouva, kterou s uchazečem uzavíráte, nezakládá právo na odvolání. Student tedy nemá právo nebo možnost se odvolat proti nepřijetí?

Ve chvíli, kdy neudělá přijímací zkoušky, může požádat o přezkumní rozhodnutí, což vychází z Řádu přijímacího řízení UK a zákona o VŠ. Při přezkumu se hodnotí, jak zkouška probíhala, leč to, že chodil na přípravný kurz, na rozhodnutí pana děkana nemá žádný vliv, protože v rámci přijímacího řízení toto nezohledňujeme, takže pak ani v přezkumu už tuto skutečnost nemůžeme zohlednit.

Ústav jazykové a odborné přípravy UK pořádá různé přípravné kurzy s víc jak devadesátiprocentní šancí na přijetí po jejich absolvování. U nich navíc, na rozdíl od vás, neztrácejí statut studenta, i když nebyli přijati do studia na vysoké škole, a požívají výhod sociální, zdravotní a stipendijní podpory státu včetně studentských výhod, což u vás není. Když bych oba programy měla poměřit z obou těchto hledisek, zřejmě si jako student-uchazeč vyberu tohle. Proč bych se tedy měla přihlásit zrovna do programu První šance? Přesvědčte mě, prosím.

Pokud to budeme poměřovat hlediskem cena – výkon, vždycky si musíme položit otázku, co uchazeč od kurzu očekává. Jestli očekává, že bude mít studentské výhody a připraví se na přijímací zkoušku nebo jestli si chce zlepšit nějaké dovednosti a ušetřit rok času, který by na škole chtěl asi strávit, když se k nám hlásil, ale zkouška se mu nepovedla, a navíc jestli si chce opravdu ozkoušet, že fakulta, na kterou se hlásil, je ta, kterou v životě a ve studiu hledá.

Zdá se mi to v dnešní době docela jako luxus - studovat si jen tak na zkoušku, pro zábavu a bez jakýchkoliv záruk. Nekritizují, jen uvažují, kdybych byla v situaci, kdy nemůžu očekávat pomoc a podporu od rodičů na rok studia, kdy pak může být vlastně „nic, prázdno,“ ale také nemusí, je to v zásadě risk...

Program, který nabízíme, nám umožňuje organizovat vysokoškolský zákon. Vysokoškolský zákon umožňuje vypisovat nějaké programy Celoživotního vzdělávání, s tím, že ze zákona jeho frekventant nemá nárok na statut studenta, na daňové odpočty, zdravotní pojištění, studentské výhody a všechny ostatní věci, které se ke statutu studenta vážou. Zároveň tím, že je to člověk „C-Ž-vák“ a fakulta ho vzdělává, nevykazuje ho do matriky studentů a nedostává na něj žádné

finanční prostředky, takže je to opravdu smluvní vztah – my vám poskytneme těchto pět, deset, dvanáct kurzů, ve kterých se můžete naučit to a to, a je na vás, jak s tím naložíte. Stejně jako když si zaplatíte jazykový kurz v jazykové škole, předpokládám, že většina z nich vám nezaručí, že když od nich odejdete, budete plynne mluvit a dokonale rozumět, pokud sám se sebou nebudete něco dělat. Opravdu nemáme ten Norimberský trychtýř, abychom studentům vědomosti nalili do hlavy, pokud sami nepracují.

První šanci organizujete už poněkolkáté. Kolik se vám hlásí studentů?

Na akademický rok, který nás čeká, jich ke dnešku máme 30, vloni jsme měli velký nárůst, 70 uchazečů, v letech před tím to bylo přibližně kolem 30 zájemců. Je pravda, že v loňském roce jsme na program měli výraznou propagační akci, která v předchozích letech nebyla, letos jsem propagaci pojali trochu jinak, máme třeba nový facebookový profil, snažíme se s uchazeči komunikovat i jinými, než standardními metodami a v tuhle chvíli jich očekáváme ještě asi dalších 10, tedy do 40. Po loňské zkušenosti jsme vyhlásili, že maximum je 100 lidí v programu, ale myslím, že k tomu se asi nedostaneme.

Určitě se jejich znalosti a dovednosti zlepší, takže mají rozhodně lepší vyhlídky a lepší startovní pozici na úspěšné složení přijímacích zkoušek a zároveň už mají napracován celý první ročník. Jaká je úspěšnost přijetí po absolvování kurzu První šance?

Tohle nedokážu úplně přesně říct, protože jediná statistika, kterou jsme si dělali, byla vloni u přípravného kurzu, kde nás zajímalo, „jak se zlepšil moje úspěšnost, pokud si zaplatím přípravný kurz.“ Úspěšnost uchazečů, kteří se nám přihlásili do přípravného kurzu na práci s textem, byla vyšší než u těch, kteří kurzem neprošli. Ale jak v programu První šance nepřipravujeme na přijímačky, mnohdy se stane, že ti lidé odpadnou, ale spíš proto, že zjistí, že to opravdu nebylo ono, co chtějí studovat, nebo si program i zvolený obor představovali úplně jinak nebo si uvědomili, co vlastně znamená studovat na vysoké škole nebo být na Fakultě humanitních studií, kde je koncept studia hodně liberální. Zkrátka přijdou na to, že sem vůbec nechtěli jít a že už s námi nikdy nechtějí mít společného... (smích)... Takže nedokážu poskytnout úplně relevantní údaje o tom, jestli ti, kteří k nám chodí, jsou poté úspěšnější u zkoušek.

Stalo se vám, že člověk, který prošel kurzem První šance a byl přijat do řádného studia, se přesto v průběhu jednoho dvou let neosvědčil?

Ano, to se nám stalo, na druhou stranu už máme absolventy, kteří na začátku prošli tímto programem, byli přijati, hůře či lépe se potýkali se studiem, a máme i ty, kteří prošli První šancí a už studují na magisterských oborech. Ale v počtu 30 se to velmi obtížně statisticky hodnotí, protože každý člověk, který z nějakého důvodu propadne, vám výrazně pohne s procenty.

Co se u uchazeče posuzuje jako lepší předpoklady pro studium, jestli logické myšlení, schopnost vytvářet si vlastní názor, přicházet s novým náhledem nebo interpretací různých textů nebo historických skutečností? Co je pro vás cennější nebo rozhodující, zda ho přijmout či nikoli?

Já to vezmu spíš z druhé, absolventské strany. Deviza, kterou si z Fakulty humanitních studií UK student odnáší, je schopnost kritického nahlížení na věc. Ačkoliv tu nemáme kurz kritického myšlení, tak tím, jak je program v humanitních vědách postaven opravdu velmi široce, a kromě 13 velkých povinností, které ve studiu musí udělat, si zde všechno ostatní může vybrat a ochutnávat tak z různých oborů, vybere si pak některý, ve kterém se více profiluje. Poznává různé diskurzy a různé náhledy a odchází s tím, že neexistuje jedna objektivní pravda na každý problém. Ale základní dovednost, která studenta studiem provede, kterou potřebuje a bez níž se neobejde, je opravdu schopnost číst a psát. Většinou studentům zaručujeme toto: my vás tu naučíme číst a psát v tom smyslu, že budete schopni přečíst odborný text, zaujmout k němu stanovisko, komparovat, a z toho, co si přečtete a získáte, budete sami schopni napsat další text, ve kterém bude zřejmý nějaký postoj. Nemyslím si, že jsme škola, kde se musí memorovat letopočty, jde především o to, aby si student uvědomoval nějaké souvislosti, ukotvení, byl schopen uzavřít tu věc, postavit se před ní a nějak se k ní vyjádřit a vztáhnout.

Pěstování schopnosti kritického náhledu a kritického myšlení navozuje atmosféru jistého odstupu od věcí, přehodnocování, může vést až ke skepticizmu nebo negativizmu. Kdysi tady běžela skvělá černá komedie Kurz negativního myšlení, takže když si pohrajeme s touto myšlenkou, u vás je to kurz pozitivního nebo negativního myšlení nebo je to rozum, jako čistá kategorie sama o sobě bez těchto přívlastků?

To je na mě až příliš filozofická otázka, navíc velmi záleží na diskurzu, který si u nás student vybere, čemu se chce věnovat a jak k tomu učitelé v jednotlivých kurzech a seminářích přistupují. Deviza, kterou si odsud absolvent odnese, je důležitá v tom, že je schopen mít určitý odstup, věc si vůbec uvědomit, nahlížet na ni z různých úhlů, že je schopen porovnávat různé směry a nějak se k tomu všemu sám vztáhnout a nepřijímat automaticky něco jako objektivní nebo jedinou pravdu.

A co když jsem uchazeč s přirozeně kritickým pohledem na věci, tedy i na Fakultu humanitních studií, koncept studia je neobyčejně liberální a já nevím úplně přesně, co si zvolit, chtěl bych to zkusit, tahle fakulta mě zajímá, ale nejsem si tím tak úplně jistý. Jakou radu nebo doporučení mi dáte?

Určitě je dobré položit si otázku, co vlastně chci dělat, jestli mě humanitní vědy zajímají a jestli si je chci zkusit na FHS. Zároveň je třeba znovu upozornit, že koncept studia u nás je postaven na konceptu liberálního studia, takže nikdo vám tu nebude říkat, co máte přesně který semestr dělat, nikdo vám nedá rozvrh nebo povinný studijní plán, ale řekne vám: zde máte velkou škálu kurzů a je na vás, co si z nich vyberete a jak si studium uděláte. Je tu opravdu velká svoboda, ale spolu s ní klademe velký důraz na zodpovědnost, kterou někteří studenti neunesou. Pokud si na obě tyto otázky odpovíte pozitivně, ano, chci zkusit něco v humanitních vědách, chci zjistit, jestli je to opravdu to, o co mám zájem, a zároveň chci nějak naložit se svou svobodou a věřím, že mám zodpovědnost a vůli, abych tvrdě studoval, pak má cenu přijít k nám. A pokud stále ještě váhám, mohu přijít na Letní školu, kterou Fakulta humanitních studií pořádá od 20. do 22. září pro přijaté a zapsané C-Ž-váky, kde se celé studium představí, řekne se, co je tady čeká, jak se zde učí

a představí se základní povinné zkoušky, které jsou v šesti základních modulech. Pak už je to opravdu jen na mém vlastním finálním rozhodnutí, jestli to chci zkusit.

Děkuji za rozhovor.

(Marie Kohoutová)

*

Počet posluchačů programu CŽV v předchozích letech:

rok zapsaní studenti

2010: 33

2009: 70

2008: 32

2007: 28

2006: 21

2005: 27

2004: 49

2003: 52

2002: 17